

Longin Dzieżyc

KOLEKCJA SZTUKI DAWNEJ W ZBIORACH MUZEUM ZIEMI LUBUSKIEJ

Muzeum w Zielonej Górze, powołane już w 1945 roku, przez szereg lat było obok Gorzowa, Międzyrzecza i Nowej Soli jedną z czterech placówek na terenie województwa zielonogórskiego. Dzisiejszy kształt lubuskiego muzealnictwa oddaje fakt, że wokół samej tylko Zielonej Góry istnieją trzy specjalistyczne placówki w Świdnicy, Ochli i Drzonowie. Określają one zadania i zakres funkcjonowania Muzeum Ziemi Lubuskiej, które nadal powinno specjalizować się w zakresie sztuki. Zadanie to realizują trzy działy: Sztuki Dawnej, Sztuki Współczesnej oraz Fotografiki i Informacji Medialnej¹.

W chwili obecnej Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze ma w swym posiadaniu ponad siedemnaście tysięcy obiektów. Blisko 2200 z nich znajduje się w Dziale Sztuki Dawnej, tworząc interdyscyplinarny zespół z zakresu rzeźby, malarstwa, grafiki oraz szeroko rozumianego rzemiosła. Ten zbiór jest wspólną wielowątkową narracją o przeobrażeniach ludzkiej świadomości na przestrzeni wieków, ukazaną poprzez sztukę ze szczególnym odniesieniem do zagadnień regionalnych. Ta szeroka formuła jest przewodnią ideą funkcjonowania działu zarówno w sferze gromadzenia zbiorów, jak i działalności ekspozycyjnej.

„Dział Sztuki Dawnej to relacja przeszłości. Zaś jego przyszłość związana jest z nauką. Potrzeba nowej współczesnej interpretacji dzieł sztuki związanej z kulturą i cywilizacją. Od tego działu zależy, czy hasło *Muzea do muzeum* ponownie nie odżyje, oczywiście w negatywnej konotacji”².

Najstarszym i jednym z najcenniejszych zespołów w skali całego muzeum jest zbiór sztuki sakralnej. Tworzą go rzeźby z elementami malarstwa wytworzone na terenie Dolnego Śląska od XIV do początków XX wieku. Są one nośnikiem bogatych wartości treściowych, ideowych i artystycznych. Zbiór powstawał od lat 20. minionego stulecia i łączy się z Działem Kościelnym miejscowego Heimatmuseum. Po wojnie wzbogaciły go przekazy

¹A. Toczewski, Program statutowej i organizacyjnej działalności Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze, [w:] Studia Zielonogórskie, tom VIII, Zielona Góra, 2002, s. 102.

²Najciekawsze jest przed nami, Rozmowa z Janem Muszyńskim [w:] Informator Kulturalny, nr 6/96, s. 22.

nowosolskiego muzeum oraz wojewódzkich konserwatorów zabytków. Do najliczniejszych należą przedstawienia figuralne typu wolnostojącego i ołtarzowego, tworzące dwa zasadnicze zespoły – późnogotycki i barokowy. Wśród najstarszych zabytków jest pieta z przełomu XIV i XV wieku, dwa krycyfiksy oraz trójosobowe ukrzyżowanie z belki tęczowej. W zespole znajdują się także XV i XVI-wieczne wizerunki Madonn; jedna z figur nawiązuje do ich międzynarodowego stylu idealizującego. Stylu zwanego także miękkim, który w naszej części Europy objął głównie Czechy, skąd około 1400 roku dotarł na Śląsk, znamionując największy rozkwit tutejszych warsztatów snycerskich.

Jednym z anonimowych twórców na terenie regionu był Mistrz ołtarza z Gościszowic, z jego pracowni pochodzą dwie rzeźby przedstawiające Marię z Dzieciątkiem oraz św. Barbarę. Największymi obiektami są dwa ołtarze szafiaste – tryptyki, przybierające w gotyku formę rozbudowanych, wieloelementowych kompozycji. Dzieła pochodzą z XV i XVI wieku.

Dominującą pozycję pod względem ilości w zbiorze sztuki sakralnej zajmują rzeźby XVII i XVIII-wieczne, z najbardziej charakterystycznym wyobrażeniem Chrystusa Zmartwychwstałego. Do grona najstarszych zabytków w tym przedziale czasowym należą dwa wyobrażenia klęczących kobiet z białego marmuru, będące przykładem rzeźby sepulkralnej.

Regionalny charakter zbioru podkreślają przedstawienia najpopularniejszego świętego doby baroku na Śląsku, Jana Nepomucena. Obok dzieł snycerskich jest jedno kamienne, zdobione polichromiami. Natomiast scenę męczeńskiej śmierci świętego ukazuje XVII-wieczny obraz. Pośród dzieł barokowych poziomem artystycznym wyróżnia się figuralna grupa „Zaślubin Marii”. Znakomicie rzeźbione, ujęte w dynamicznej pozie postacie zdradzają świetne dłuto nieznanego mistrza. Świętej Rodzinie poświęcony jest także obraz „Pocałunek Józefa” pędzla anonimowego malarza, wykonany według pierwowzoru dzieła Michała Leopolda Willmana, zasłużonego dla śląskiego malarstwa barokowego. Największą grupę muzealiów pochodzących z jednego obiektu tworzą rzeźby z Konotopu, ukazujące między innymi św. Barbarę, św. Rocha, św. Sebastiana oraz popularne w baroku putta.

Zbiór sztuki sakralnej nie powstawał w oparciu o założoną i realizowaną koncepcję merytoryczną, lecz w wyniku określonego sposobu pozyskiwania dzieł. Zabytki ukazują wielopokoleniowy dorobek rzeźbiarzy i malarzy prezentujących różne filozofie i style, począwszy od gotyku, zrodzonego z doktryny Kościoła ascetycznego i dydaktycznego w treści, gotyku, po przyciągający ekspresją, teatralnością i przepychem barok. Cennym obiektem łączącym przeszłość ze współczesnością jest mitra Ojca Świętego Jana Pawła II.

Ten szczególny dar Stolicy Apostolskiej zainauguował nabytki sztuki sakralnej w trzecim tysiącleciu.

Odrębną, znaczącą już, kolekcję w zielonogórskim Muzeum tworzą ikony. Początek zbioru sięga 1973 roku i jest efektem wieloletniej współpracy z urzędami celnymi. Obecnie kolekcja liczy ponad 250 obiektów od XVIII do początków XX stulecia. Dominują ikony rosyjskie, ukazujące poza tradycyjnymi motywami bizantyjskimi także wizerunki rosyjskich świętych oraz postacie historyczne. Wśród najważniejszych i najpopularniejszych przedstawień znajdują się liczne wyobrażenia Chrystusa Pantokratora. Interesującym obiektem jest XVIII-wieczna okazała (66,5 × 59 cm) ikona „Chrzest Chrystusa w rzece Jordan” oraz malowana na płótnie płaszczanica z początku XX wieku ze sceną Złożenia do grobu i oplakiwania. Największy zespół muzealiów tworzą egzemplifikacje cieszącej się szczególnym kultem i szacunkiem na Rusi Matki Boskiej, występującej w wielu typach i ikonograficznych wariantach. Do największych należy dwustrefowa kompozycja Narodzin Matki Boskiej z początku XIX wieku. Poczesne miejsce zajmują także ikony Mikołaja, jednego z najważniejszych świętych Kościoła Wschodniego i Zachodniego. Niektóre wizerunki Mikołaja Lipowego otaczają sceny z jego żywota, zespół dodatkowo wzbogaca mniej popularne przedstawienie Mikołaja Mozajskiego. Na osobną grupę składają się ikony z najważniejszymi wydarzeniami prawosławnego kalendarza, ukazujące wszystkie święta. Szczególnie interesujące są Mineje, pełniące rolę malowanych ksiąg dla niepiśmiennych z rzędami świętych, ilustrujących kolejne wydarzenia liturgiczne.

Odrębną grupę zabytków sztuki prawosławnej tworzą wyroby z warsztatów prawowiernych staroobrzędowców i ich naśladowców. Odlane krzyże „Raspiatije” czy składeny zdobią często wielobarwne emalie. Do najokazalszych należy Koimeisis z Zaśnięciem Marii. Zamknięty w szerokiej geometryczno-roślinnej bordiurze, precyzyjny mosiężny odlew wypełniają wielobarwne emalie. Zespół ikon ukazuje wycinek bogatych dziejów tej sztuki. Wprowadzając w pełen ekspresji i oryginalności świat kultury bizantyjskiej i uzmysławiając odwieczne przenikanie się sztuki Wschodu i Zachodu. Charakterystyczna dla sztuki rosyjskiej jest także grupa kilkunastu samowarów, część wyrobów powstała w cenionej wytwórni Bataszewa w Tule.

Z kilkusetletnią historią regionu związane są portrety ukazujące władców rządzących Śląskiem. Do okresu średniowiecza nawiązuje przedstawienie Henryka Brodatego, którego księstwo należało w XIII wieku do najprężniej rozwijających się obszarów ówczesnej Europy. Na osiemnastowiecznym owalnym przedstawieniu widzimy księcia z modelem klasztoru Augustianów w Nowogrodzie Bobrzańskim, ufundowanym przez niego w 1217 roku.

Z okresem rządów habsburskich na Śląsku związanych jest sześć portretów. Dwa pierwsze o charakterze reprezentacyjnym ukazują Leopolda I oraz jego małżonkę Eleonorę Pfalz-Neuburg. Ich syna Józefa I widzimy na całopostaciowym portrecie jako kilkunastoletniego chłopca, a córkę Antoninę na kolejnym. Trudny dla Śląska okres panowania Habsburgów zamyka wizerunek ostatniego męskiego potomka tej austriackiej linii, Karola VI, oraz jego żony, Elżbiety von Braunschweig. Nową epokę panowania Hohenzollernów inaugurują portrety Fryderyka Wielkiego, ukazanego raz jako wodza prowadzącego do boju żołnierzy, natomiast na innym mniejszym portrecie upozowanego na oświeconego monarchę. Następnego Hohenzollerna, Fryderyka Wilhelma II zasiadającego na królewskim tronie Prus, przedstawia na portrecie konnym litografia F. Hohbacha powstała w głogowskiej drukarni Carla Flemminga. Trzy kolejne dzieła poświęcone są Fryderykowi Wilhelmowi III. Dwa ukazują go stereotypowo w mundurze. Bardziej osobisty charakter ma dziewiętnastowieczny staloryt z królem u boku umierającej żony Luizy. Obrazy są w większości dziełami anonimowych twórców, niektóre zapewne wzorowano na wcześniejszych realizacjach, czego przykładem może być portret Leopolda I nawiązujący kompozycyjnie do dzieła Beniamina Blocha z Kunsthistorisches Museum w Wiedniu. Przedstawienia pochodzą głównie ze zbiorów przedwojennego Heimatmuseum oraz zielonogórskiego ratusza. Część obiektów wymaga dalszych pogłębionych prac badawczych oraz konserwatorskich.

Obok wizerunków władców zachowały się także portrety zielonogórczan. W wielu wypadkach są to prace nieznanymi twórcami, powstałe od końca pierwszej połowy XIX wieku do lat 40. XX wieku. Widzimy przedstawienia kobiet, mężczyzn i dziecka, z reguły dostojnych i poważnych poprzez przyjętą pozę oraz odświętny strój. Wykonawcą trzech najstarszych w kolekcji obrazów z lat 1835–1838 jest Carl Friedrich Seifert. Jego pędzla jest portret Carla Engmana, kupca winnego, wizerunek Johanna Gottlieba Barreina powstały z okazji 50-lecia pracy oraz portret kancelisty. Seifert jako jedyny stara się bliżej scharakteryzować prezentowane postacie. Inny wątek twórczości tego urodzonego w 1809 w Zielonej Górze malarza charakteryzuje „Pejzaż z potokiem”, zakupiony do zbiorów w latach siedemdziesiątych. Część portretów wykonano popularną w XIX wieku techniką pasteli.

W grupie XX-wiecznych dzieł znalazł się m.in. portret pędzla E. Biebera z 1918 r. przedstawiający Georga Beuchelta – założyciela dzisiejszego Zastalu oraz fundatora zielonogórskiego kościoła pw. Najświętszego Zbawiciela. Zbiorowym portretem zielonogórczan okresu międzywojennego jest olejna praca Fritza Preissa – „Targ warzyw w Zielonej Górze”.

Cennym i ważnym materiałem ikonograficznym poświęconym miastu są sztychy obrazujące przeobrażenia jego układu przestrzennego oraz architekturę poszczególnych obiektów. Specyficzne położenie Zielonej Góry na północnym paśmie wzgórz wyznacza określony sposób przedstawiania malowniczo położonego grodu sukienników i winiarzy. Trzy spośród najstarszych widoków ukazują sylwetę Zielonej Góry od wschodu i południowego wschodu. Dwa z nich, poprzez mury obronne i bramy forteczne, nawiązują jeszcze do średniowiecznej tradycji. Dziewiętnastowieczny rodowód ma akwaforta Carla Stuckarta przedstawiająca miasto z domem winiarskim oraz winnicami. Na innej wędzicy znajdują się wiatraki, obecne w pejzażu Zielonej Góry jeszcze na początku XX wieku.

Wyraźną zmianę akcentów dostrzegamy na jednej z dwóch litografii Gustawa Schwarza z lat 70. XIX wieku, gdzie tradycyjnie pokazane centrum miasta z ratuszem i kościołami zastąpił widok nowo powstałego zakładu włókienniczego. A wokół głównej kompozycji umieszczono kilkanaście mniejszych miniatur, obok ratusza czy dwóch kościołów dostrzegamy budynki sądu, szkoły, fabryk czy dworca kolejowego – nowych zdobyczy postępującej industrializacji.

Prezentacja historycznych widoków miasta ma doniosłe znaczenie także dzisiaj w okresie szybkich przemian i zacierania się starych wielowiekowych tradycji gospodarczych. Bardziej malarski charakter ma dwanaście miniatur, wykonanych białą akwarelą na czarnym kartonie przez Gerharda Rejscha, zielonogórzanina tworzącego tu w latach 20. i 30., który utrwalił architekturę wiejskich kościołów położonych wokół naszego miasta.

Szerszy, regionalny zasięg w zbiorach Działu Sztuki Dawnej mają dzieła Carla Friedricha Stuckarta, ucznia Fryderyka Bogumiła Endlera, ilustratora, rytownika i drukarza. W podwrocławskiej Świdnicy tworzył w latach 1804–1827, m.in. sztychy ze śląskimi krajobrazami, architekturą zamków, klasztorów, kapliczek i tchnącymi romantyzmem ruinami, widocznymi na tle charakterystycznych elementów geograficznych i przyrodniczych regionu. Z najbliższej nam Rejencji Legnickiej pochodzi przedstawienie zamku w Kochlicy, ruin warowni w Grodźcu oraz pocysterskiego klasztoru w Lubiążu – jednego z największych założeń europejskiej architektury. Możemy zobaczyć także zamek w Książu, najważniejsze wzniesienia regionu oraz charakterystyczne dla Sudetów utwory skalne. Te barwione miedzioryty znalazły się w zbiorze w latach 70. XX wieku.

Do nielicznej grupy poloników w dziale należą między innymi: olej pędzla Józefa Brandta „Głowa Szweda”, szkice Jana Matejki, Piotra Michałowskiego i Stanisława Wyspiańskiego. Akwareli Wojciecha Gersona towarzyszą dwie prace jego ucznia Jana Stanisławskiego. A widok Wisły pod Sando-

mierzem Leona Wyczółkowskiego został w 1980 roku wzbogacony „Teką ukraińską”, plonem kolejnego pobytu artysty na Ukrainie.

W strukturze zbiorów Działu Sztuki Dawnej dominują jednak zabytki rzemiosła. Stanowią one blisko 70% zgromadzonych muzealiów i w znacznym stopniu są to już nabytki okresu powojennego. Najbogatszy jest zespół ceramiki liczący ponad 400 pozycji. Tworzą go klejnoty stołu, dekoracyjne wazy, świeczniki, figurki, drobna galanteria wykonana z fajansu, majoliki i porcelany. Wiele wyrobów powstało w znanych europejskich manufakturach w Delft, Miśni, Berlinie, Sewr czy Potschappel. Do najstarszych obiektów należy bogato zdobiony dekoracją malarską miśnieński soliter z II połowy XVIII wieku, składający się z tacki, mlecznika, cukiernicy oraz dwóch filiżanek. Najokazalszym obiektem jest 85-centymetrowa waza z drezdeńskiej wytwórni Carla Thiema. Wieloczęściową konstrukcję zdobi bogata dekoracja rzeźbiarska oraz barwna malatura podkreślana delikatnymi złoceniami. Z tej samej manufaktury pochodzi także okazała patera z ornamentem roślinnym i puttami. Natomiast okres międzywojenny reprezentuje blisko 60-centymetrowa figura tancerki powstała w wiedeńskiej firmie Goldschneidera.

Szczególnie interesujące, z racji naszych zainteresowań regionalnych, są wyroby powstałe w 1888 roku i działające do 1945 roku fabryki porcelany w Żarach, natomiast fajanse reprezentują talerze, teryna, świecznik i maselniczki z Pruszkowa na Śląsku Opolskim. Zbiór zamykają zwięzłe i syntetyczne w formie i dekoracji przedmioty ceramiczne z Ćmielowa, Wałbrzycha, Sopotu i Warszawy, reprezentujące polskie wzornictwo końca lat 50. i 60. XX wieku.

Znaczący pod względem ilości i jakości zespół tworzy rzemiosło zegarmistrzowskie. Wyroby te od wieków są ważnym wyznacznikiem cywilizacyjnego rozwoju w zakresie postępu technicznego, przemian zachodzących w sztuce oraz przeobrażeń ludzkiej mentalności. W zbiorze znajdują się czasomierze podłogowe, szafkowe, kominkowe, powozowe, talerzowe oraz ludo-we. Wśród najefektowniejszych są XIX-wieczne zegary kominkowe, zdobione kompozycjami figuralnymi, wykonane ze złoczonego brązu i elementów kamiennych. Odrębną grupę stanowią czasomierze do użytku osobistego, nierzadko klejnoty sztuki zegarmistrzowskiej i jubilerskiej. Takim obiektem jest angielski zegarek kieszonkowy z końca XVIII wieku o naciągu kluczowym z bębniem i ślimakiem kompensującym zmiany naciągu sprężyny. Jego interesujący mechanizm zamyka ozdobny kok. Z 1820 roku pochodzi mechanizm do zegara stojącego z wyobrażeniem czterech pór roku w narożach tarczy, sygnowany przez pracownię F.A. Schulza w Gubinie. Ważnym elementem zbioru są także czasomierze szafkowe z założonej w 1847 roku w śląskich Świebodzicach fabryki Gustawa Beckera, jednej z największych tego typu europejskich wytwórni.

Do najefektowniejszych obiektów z początku dwudziestego stulecia należy podłogowy zegar z nimfą. Rzeźba z ceramiczną kulą mieszczącą mechanizmem oraz drewnianym postumentem ma 242 centymetry wysokości. Najliczniejszą grupę w Dziale Sztuki Dawnej stanowią czasomierze do użytku osobistego z XIX i XX wieku. Wyroby kieszonkowe kryte, półkryte lub otwarte, ich złote, srebrne lub stalowe koperty zdobi często grawerka, gilosz lub barwna emalia. Powstały one w wytwórniach dobrze znanych także dzisiaj: Schaffhausen, Zenith, Longines, Tissot, Junghans.

Na zbiory złotnicze działu składają się głównie wyroby użytkowe. Najstarszym obiektem w tej grupie jest XVII-wieczne cyborium z 1668 roku, wykonane w pracowni Marcina Weina z Raciborza. Natomiast z pobliskiego Siedliska pochodzi XVIII-wieczna złota puszka napieczętna, inny późniejszy tego typu obiekt dotyczy Głogowa. Na oblicze tego zespołu największy wpływ mają jednak zastawy stołowe ze sztućcami, kieliszkami, paterami, cukiernicami i świecznikami. Zauważalna jest także grupa wyrobów galanterii – papierońnice, dewizki. Na ich przykładzie dostrzegamy rozmaite techniki obróbki i dekoracji metali wykorzystywane w rzemiośle artystycznym. Stylistycznie dominują wyroby o charakterze eklektycznym, choć znaczący udział mają także secesyjne. Wszystkie te przedmioty są dzisiaj nie tylko dziełami ukazującymi zdobycze rzemiosła złotniczego i sztukę różnych epok, ale dają obraz dawnej obyczajowości i sztuki biesiadowania.

Z bliższym lub dalszym regionem związane są wyroby konwisarzy, pochodzące z obiektów sakralnych oraz stanowiące wyposażenie ład cechowych. Najokazalsze w tej ostatniej grupie są wilkomy, które należą do cechu kowali, powroźników, bednarzy i odzwierciedlają tradycje gospodarcze miasta i regionu. Znaczący udział wśród zabytków konwisarskich Działu Sztuki Dawnej mają przedmioty powstałe na zlecenie kościoła. W przeważającej mierze są to prace lokalnych rzemieślników ze Szprotawy, Lubska, Żagania z kielichem mszalnym i ampułkami oraz misą chrzcielną. Najliczniej reprezentowane są świeczniki ołtarzowe z XVII, XVIII i początków XIX wieku. Jeden z nich jest dziełem zielonogórskiej pracowni Gottlieba Ballacha. Zespół uzupełniają cynowe przedmioty codziennego użytku: dzbany, misy, talerze, świeczniki, termofory, puchary czy kałamarze z wyodrębnioną grupą eksponatów secesyjnych.

Od wieków ważną pozycję w wytwórczości cechowej zajmowało kowalstwo zaspokajające głównie potrzeby lokalnego rynku. Jego wyroby to różnego typu zamki, zasuw, klódki, wietrzniki, klucze.

Blisko 70 obiektów liczy zespół mebli, istotny element aranżacji wielu ekspozycji. Tworzą go między innymi: witryny, lustra, biurka, stoły oraz zróżnicowane wielkością i przeznaczeniem skrzynie. Na szczególną uwagę

zasługują dwie bogato zdobione XVIII-wieczne szafy z Dzierżoniowa i Elbląga.

Szybko rozwijającą się grupę muzealiów stanowią zabytki techniki, ukazujące przemiany w sferze mentalności i obyczajowości; wyznaczające etapy rozwoju człowieka. Są to narzędzia rzemieślnicze reprezentujące warsztaty o nieistniejących już specjalnościach. Ważną grupę stanowią przedmioty pomiarowe, jak rozmaite typy wag z najstarszym bezmianem z 1786 roku, małymi wagami jubilerskimi czy największą przeznaczoną do ważenia sukna. Uzupełniają je różnej wielkości miary nalewowe, nasypowe i łokcie.

Wśród przedmiotów użytkowych spory zespół tworzą żelazka, sprzęt oświetleniowy, moździerz. Urządzenia mechaniczne reprezentują maszyny do pisania, różnego typu sprzęt grający z pozytywką płytową „Symphonion” i okazałą szafą grającą „Polyphon” z końca XIX wieku.

Odrębną grupę tworzy sprzęt fotograficzny oraz urządzenia telekomunikacyjne.

Dział Sztuki Dawnej to swoistego rodzaju depozytariusz dziejów. Przedmiotem zainteresowania jest szeroka grupa wytworów naszej cywilizacji – od średniowiecza po współczesność. Poprzez ekspozycje własne i wypożyczone prezentujemy rzeźbę, malarstwo i rzemiosło, ze szczególnymi odniesieniami do współczesności. Starając się jak najszerzej wpisać zabytki przeszłości w kontekst współczesnego życia, ilustrując przemiany historyczno-stylowe oraz przeobrażenia świadomości. Efektem tych dążeń jest między innymi galeria sztuki sakralnej, wyraz ciągłości i szacunku dla wielowiekowych tradycji kulturowych regionu. Jej obecny kształt to owoc wieloletnich szeroko zakrojonych prac konserwatorskich.

Przeobrażenia cywilizacyjne prezentują wystawy czasowe. Tego typu przedsięwzięciem była m.in. ekspozycja „Czar czasu” ukazująca postęp w technikach mierzenia czasu na przestrzeni wieków, a także ekspozycja poświęcona urządzeniom fonograficznym i radiowym.

Szczególnie ważny kontekst regionalny, oparty na cennej współpracy z kolekcjonerami, miały wystawy: „Śląska porcelana ze zbiorów Ireny i Romana Gatysów” oraz „Żarska porcelana ze zbiorów Jadwigi i Franciszka Łuckiewiczów”, pierwsza w Polsce (poza samymi Żarami).

Znaczna część zabytków Działu Sztuki Dawnej została wykorzystana przy instalacji „Inwentaryzacja” Rolanda Szefferskiego w ramach galerii „Nowy Wiek”. Instalacja stała się cenną próbą oglądu naszego stosunku do przeszłości, wyrażonego poprzez zabytki, projekcję przeszłości.

Chcemy, aby w dzisiejszej skomplikowanej postmodernistycznej rzeczywistości Muzeum Ziemi Lubuskiej – wraz z Działem Sztuki Dawnej – zarówno w sferze gromadzenia, jak i działań wystawienniczych, stało się jedną z czytelnych ścieżek ku „humanistycznej wizji świata”.